

Birgitte Haahr Callesen

Kirken på landet: lokale samarbejdsmuligheder og frivillighed

Studieorlov 1.9.2016-30.11.2016

Indhold:

1. Indledning	s. 2
2. De indledende øvelser:	s. 2
2.1. Problemet	s. 2
2.2. Vejen	s. 3
2.3. Målet	s. 3
2.4. Det teologiske grundlag	s. 3
2.5. Metode	s. 3
3. Spørgerunden	s. 4
4. Det lokale samarbejde	s. 5
5. Idékatalog	s. 7
6. Frivilligheden	s. 9
7. Konklusion	s. 10
8. Litteratur	s. 10

1. Indledning

Der er i disse år stor fokus på udfordringer og muligheder for kirken på landet og i landsbysamfund. Fraflytning og demografiske ændringer i det hele taget udfordrer den måde, vi som kirke arbejder og organiserer os på – og også den måde vi tænker om os selv på. Jeg tror, at næsten alle præster og menighedsråd på landet tænker meget over, hvad de kan gøre anderledes og bedre – det gør vi i alle tilfælde her i Nordsalling, hvor jeg er præst. Alle disse overvejelser bunder i et ekklesiologisk syn på kirken som et fællesskab, som gerne skulle udbredes til så mange som muligt – uden at budskabet udvandes eller devalueres.

Jeg har brugt denne studieorlov til at kigge nærmere på mit eget lokalområde og på andre sogne, der minder om mine. I denne proces er jeg gået meget praktisk til værks. Jeg har hele tiden haft mine egne fire landsogne for øje, da det jo er her, jeg arbejder og færdes til daglig. Men jeg har også forsøgt at brede perspektivet lidt ud for at få et mere generelt billede af kirkelivet i landsogne og landsbysogne. Til dette formål har jeg brugt et meget enkelt spørgeskema for at undersøge, hvordan sogne og menighedsråd, der ligner mine, arbejder sammen med lokale foreninger. Kirken og menighedsrådet er en forening i lokalsamfundet blandt mange andre foreninger, og for mig at se er et samarbejde både naturligt og vitalt. Vi arbejder jo alle for den samme sag: at bringe liv og aktivitet til vores lokalsamfund – for at gøre netop vores sted til et endnu bedre sted at bo og leve med muligheder og tilbud til alle, som ønsker at deltage.

Fordi jeg i denne studieorlovsperiode har været meget tæt på daglig praktik, er der opstået nogle gode ideer undervejs. Disse ideer er ikke hverken originale eller geniale, men de er til fri afbenyttelse i den form der nu passer til det givne sted. Ideerne oplistede i et helt konkret idékatalog.

Hvis nogen, som læser denne rapport, måtte sidde tilbage med spørgsmål eller relevante kommentarer, er man meget velkommen til at kontakte mig.

2. De indledende øvelser

2.1. Problemet

De følgende spørgsmål og stikord er noget af det, der har undret mig, og som i mit daglige arbejde har bekymret mig. Derfor har de været mit udgangspunkt for orlovens undersøgelser og overvejelser.

Kirken er usynlig, og tærsklen er for høj. Kirken er ikke en del af dagliglivet for folk. Hvordan er forholdet mellem præst og menighed – er det præsten, der engagerer og organiserer, og hvem forventer hvad af hvem? Er det præsten, der er kirken, eller er det et fælles projekt at få kirkelivet til at fungere? Det er vigtigt at få folk på landet til at tænke med på konstruktive løsninger. Vi har brug for at mobilisere folk i landsognene og få dem til at tage ejerskab og ansvar og tænke med på løsninger, som kommer nedefra. Hvordan organiserer vi os, og hvordan bruger vi frivillige?

2.2. Vejen

Deskriptive undersøgelser af folkekirkens samarbejde med lokale foreninger og lokalråd i lokalområdet.

2.3. Målet

At finde veje til at gøre kirken på landet mere synlig for lokalbefolkningen – både fysisk synlig, men i endnu højere grad synlig i folks bevidsthed som en medspiller i lokalområdet og folks dagligliv.

Hvad virker? At lokalisere platforme for forandring.

- Afdække netværk og foreningsstrukturer
- Gennemtænkning af opbygning af frivilligkorps
- Konkrete ideer

2.4. Det teologiske grundlag

Det relevante i Luthers kirke- og menighedssyn samt Grundtvigs kirke- og menighedssyn som dét, der har præget Den Danske Folkekirke. Jeg kommer ikke direkte ind på dette i rapporten, men det er grundlaget.

2.5. Metoden

Spørgerunder, hovedsigtet er lokale sammenlignelige menighedsråd

1. Samarbejder I med lokale foreninger?
2. Hvis ja:
 - Hvilke foreninger?
 - Hvor meget/hvor ofte?

- Fungerer samarbejdet godt?

3. Sidder der en repræsentant for menighedsrådet i lokalrådet?

3. Spørgerunden

Jeg har sendt de ovenfor listede spørgsmål ud til præster og menighedsråd i 8 sogne, som på papiret ligner mine egne. I dette afsnit følger en sammenfatning af besvarelserne.

1. Samarbejder I med lokale foreninger?

Svar: Alle adspurgte menighedsråd har samarbejde med en eller flere lokale foreninger under en eller anden form.

2. Hvis ja:

- Hvilke foreninger?

- Hvor meget/hvor ofte?

- Fungerer samarbejdet godt?

Svar: Der er stor forskel på, hvor meget samarbejde de adspurgte menighedsråd har med lokale foreninger, og hvilken form, det samarbejde har. Langt de fleste har faste årligt tilbagevendende arrangementer i samarbejde med fx musikforening, byfestkomite, spejdere, borgerforening, ældreklub, Indre Mission, et lokalt kor mm.

Mange har også et samarbejde med fx venneforeningen på det lokale plejehjem/ældrecenter, som udmønter sig i hyppigere arrangementer, fx 4-6 gange årligt. Og mange svarer, at de ind imellem har enkeltarrangementer i en særlig anledning i samarbejde med lokale foreninger, som ikke gentager sig.

Alle adspurgte menighedsråd svarer, at langt de fleste samarbejder forløber problemfrit og fungerer godt.

3. Sidder der en repræsentant for menighedsrådet i lokalrådet?

Svar: Ingen af de adspurgte menighedsråd har en repræsentant i lokalråd eller en tilsvarende sammenslutning af lokale foreninger.

4. Det lokale samarbejde

Der er mange måder for kirken at samarbejde med lokale foreninger. Der er det helt faste og årligt tilbagevendende samarbejde om helt specifikke og konkrete ting. Der er det mere løse ad hoc-samarbejde, som ikke har en fast form, og som aftales hen ad vejen. Der er de helt uundværlige og faste relationer, og der er one night stands, som kan være rigtig gode til én bestemt event, eller som ikke fungerer så godt – og så går man videre.

Generelt kan man vel sige, at det er svært at generalisere. Sogne, som ser ens ud på overfladen, er i virkeligheden meget forskellige, og der er myriader af forskellige foreninger og lokale samarbejdspartnere rundt om i de forskellige sogne. Fra min synsvinkel er det vigtigt at finde en balance, så kirken ikke på den ene side kommer til at sælge ud af vores budskabs værdier, og på den anden side ikke støder folk væk (og samtidig lade evangeliet chokere og frastøde, der hvor det faktisk gør det). Det er muligt at have gode samarbejder med andre foreninger og organisationer uden at give køb på værdier – man skal blot vælge sine samarbejdspartnere med omhu – og nogen, som ikke duer i en bestemt sammenhæng, er måske helt perfekte til andre ting. Det er naturligvis nødvendigt at undersøge hvilke ressourcer, der findes i det konkrete lokalområde. Her følger nogle af de gode ideer, som jeg er stødt på på min vej:

Lokalråd

Hvis man i sit lokalområde har et overfor kirken venligtsindet lokalråd (eller en eller anden form for sammenslutning af områdets foreninger), så giver det utrolig god mening at en repræsentant for kirken/menighedsrådet sidder med her. Kirken bliver synlig i folks bevidsthed, mure bliver brud ned, og kirken bliver en reel medspiller i lokalområdet. Desuden bliver det meget lettere at koordinere arrangementer, så tingene ikke lægges på den samme dato.

Distriktsforeningen for menighedsråd

Brug ressourcepersoner herfra til kirkelige foredrag, personale dage, kurser for menighedsråd mm.

Aktivitetsforening/borgerforening

God samarbejdspartner til koncerter, foredrag mm.

Plejhjem/Ældrecenter

De tidsmæssige ressourcer kan være begrænsede, for personalet har travlt, så i denne sammenhæng kan det anbefales at gå til de frivillige omkring plejehjemmet: kontaktråd, venneforening eller hvad de nu kalder sig.

Der er mange muligheder for samarbejde. Hos os har vi månedlige gudstjenester på ældrecentret, som man har alle steder. To af disse (august og advent) flyttes til kirken, hvor de frivillige i venneforeningen følger beboere op i kirken og hjælper til ved gudstjenesten og kaffen bagefter. Det er en lille ting, men det giver sammenhold.

Fakkeltøget i forbindelse med den årlige 4. maj-andagt går altid til ældrecentret og synger *En lærke letted* – venneforeningen sørger for, at beboerne kommer ud.

Skole

Koncerter i samarbejde med musiklærer, skolens kor til friluftsgudstjeneste eller andre årlige begivenheder, BUSK, Luciaoptog, adventsarrangement i kirken. Tilbyd kristendomslæreren at bruge nogle kristendomstimer – evt. en hel eller halv dag – i kirken, hvor mange temaer kan tages op alt efter børnenes alder. Inddrag fx graver og organist. Jeg har haft rigtig gode erfaringer med at fortælle om, hvad der foregår i kirken og lade børnene stille spørgsmål til mig som præst – de får andre svar end fra læreren.

Børnehave

Lav temadag i kirken, fx op til en af de store højtider.

Dagpleje

Jeg har et kort forløb i kirken for områdets dagplejere med børn. De kommer en formiddag hver 14. dag i månederne op til jul – ca. 5 gange i alt. Der er vel en slags legestuesalmesang, hvor vi synger, leger og spiser formiddagsmad.

Bonus 1: en af dagplejemødrene er meget aktiv i andre foreninger i lokalområdet, og hun er blevet min indgang til mange andre ting.

Bonus 2: de små børn siger hej til mig i Brugsen og på gaden. Resultat: jeg får en helt ukompliceret og uforceret kontakt til deres forældre igen, som jeg ikke har set siden dåben.

Butikker

Her i Selde findes en skøn lille butik ved navn Seldeco. Her handles lokalt kunsthåndværk, antikviteter mm. Jeg er endnu ikke helt sikker på, hvordan dette samarbejde kan udmøntes, men der er helt klar potentiale!

Andre mulige samarbejdspartnere:

- Sommerhus-ejerforening. Vi har en årlig friluftsgudstjeneste på stranden.
- Diverse støtteforeninger
- Idrætsforening
- Blomsterlaug
- Flaglaug (få dem til at sætte flag op ved særlige lejligheder)
- Hallen
- Lokalhistorisk arkiv
- Spejdere
- Musikforeningen
- Kulturhuset
- Et lokalt kor
- Husmoderforeningen
- Strikkeklubben. Årlig strikkegudstjeneste – tråde, der væves sammen til et stort tæppe, kan sagtens give mening i en kristen sammenhæng.

5. Idékatalog

Under denne studieorlov har jeg haft kontakt med mange landpræster, og jeg har selv haft mulighed for at overveje nøjere, hvordan et års aktiviteter kunne se ud her hos os. Det munder ud i et helt konkret idékatalog. Brug, pluk og sæt sammen efter behov:

- Lav et årshjul – får styr på jeres aktiviteter.

- Brug Face Book! Man når så mange andre end med kirkebladet. Få evt. et par ikke-kirkelige til at dele og like kirkens opslag, så det kommer vidt omkring. Det er en minimum indsats. Husk tilladelse fra forældre, hvis foto af børn skal på.
- Få arrangementer med på lokalrådets eller borgerforeningens hjemmeside/kalender/aktivitetsliste.
- Dagplejebørn i kirken, evt. legestuesalmesang. Kort forløb på 4-6 formiddage i kirken – gerne i efteråret med sidste gang som juleafslutning.
- Bibel i Børnehøjde: kort forløb på 4-6 eftermiddage for de store i børnehaven og de mindste i skolen.
- Lørdag for 5. klasse. Lukker hullet mellem minikonfirmander og konfirmander.
- Fortælleaften i forbindelse med advent/jul, påske og pinse.
- Årlig filmaften i kirken. Vis fx den film, som har modtaget den årlige Gabriel-pris.
- 4. maj-andagt – kan evt. opdateres, så den ikke bare bliver en mindeandagt, men et sted, hvor man tager evigt aktuelle problemstillinger som fx fremmedgørelse, tilgivelse, frihed vs. fangenskab mm. op.
- Hellig tre kongersaften 5.1. En kort hverdagsaftengudstjeneste, hvor vi synger alle 19 vers af *Dejlig er den himmel blå* afbrudt af læsninger.
- Kyndelmisse 2.2. Lysfest med salmer og læsninger om lysets tilbagevenden. Hverdagsaften.
- Den klassiske salmesangsaften, hvor der er et program og korte anekdoter om de på forhånd valgte salmer, men hvor der også er mulighed for, at folk vælger deres egne favoritter. Evt. fire årlige med fokus på årstid.
- Stikkegudstjeneste en gang om året.
- Julemarked i hallen. I år havde vores kirke for første gang en stand på årets julemarked i hallen. Vi havde et par lænestole, læsestof, kaffe og småkager samt et bord og stole til børn med mulighed for at tegne og klippe-klistre. Kæmpe succes! Der var hele tiden masser af børn, god snak med forældre og bedsteforældre, og folk der bare slog sig ned med en avis og en kop kaffe. Et tiltag, som i høj grad gav synlighed og positiv opmærksomhed – og som kostede et grand total af 600 kr. inkl. leje af stand.
- Arranger et "hvad vil I med jeres kirke?-møde" – evt. på mere neutral grund end i kirkens lokaler.

- En kirke- og kulturuge med forskellige arrangementer og tilbud.
- En kirkeside i lokalbladet.
- Div. friluftsgudstjenester sommeren igennem, fx gudstjeneste i præstegårdshaven.
- Gudstjenesterække på lokale herregårde. Vi har en årlig friluftsgudstjeneste på middelalderborgen Østergård i samarbejde med støtteforeningen Østergårds Venner. Vi står for gudstjenesten – de laver pandekager over bål og kaffe bagefter.
- Kirkegårdsvandring og kirkevandring. Få evt. et klogt hoved fra lokalhistorisk arkiv til at fortælle.
- Alternative musykløsninger til orgel – evt. på faste søndage året igennem
- Forældrecafé – evt. med oplæg fra babysalmesangsunderviser mm.

6. Frivilligheden

Til et varieret kirkeliv er der brug for ekstra hænder, og mange menighedsråd har rigeligt at gøre med det faste arbejde. Her kan brug af frivillige være en god løsning. Mange vil faktisk gerne hjælpe, hvis de bliver spurgt – og mange er glade for at blive spurgt og for, at der er brug for dem og deres indsats. Det er naturligvis vigtigt, at det er menighedsrådet, der sætter retningslinjer for de frivilliges arbejde, og der skal jo også én fra menighedsrådet til at koordinere det frivillige arbejde.

Planlægning er vigtig i den indledende fase, når man vil opbygge et korps af frivillige. Lav et årshjul, så I får styr på jeres aktiviteter. Snak om, hvor og til hvad det vil være godt at bruge frivillige. Og det skal ikke bare være til at lave kaffe og kage! Snak om, hvor mange frivillige, I har brug for – sådan ca. Tag kontakt til alle dem, I kunne tænke jer at have i korpset – og bed dem evt. om at tage én med, som har lyst til at bidrage. Inviter til et møde, hvor I forklarer projekternes omfang og indhold. Alle de frivillige kan så vælge sig ind på opgaverne – evt. for et år ad gangen eller længere, hvis der er tale om en ting, der kun finder sted én gang om året.

Arranger en årlig fest for de frivillige og tilbyd evt. uddannelsesmuligheder.

Frivillige kan fx bruges til:

- Medhjælper til børnearbejde. Lave saft, bage, købe ind, hente børn på skole/i børnehaven og følge dem tilbage igen, sende breve/invitationer ud, hjælpe med at holde styr på

ungerne, læse historier, hjælpe med at male – alt, hvad de pågældende nu har lyst til og indblik i.

- Stå for musikken til en friluftsgudstjeneste.
- Kommunikation: lave plakater, hænge dem op, lave annoncer til avisen mm.
- Pynte kirke til høst, påske mm.
- Traktement til arrangementer.

7. Konklusion

Der er stor forskel på landsogne og lokalområder rundt omkring i Danmark. Men der er på den anden side også stor lighed i de udfordringer, vi står med til daglig som kirke og menighed i Den danske folkekirke. Mange af os vil gerne arbejde for at gøre kirken mere synlig i folks bevidsthed, og mange menighedsråd arbejder sammen med lokale foreninger og bruger frivillige til det formål. Ud fra min spørgerunde (som jo ikke er særligt omfattende, men måske alligevel siger noget rigtigt) er der mange gode initiativer til samarbejde med lokale foreninger rundt omkring i landsognene. Langt de fleste er årligt tilbagevendende begivenheder, men flere har også engangsarrangementer i samarbejde med forskellige lokale foreninger. Ingen af de menighedsråd, jeg spurgte, har en repræsentant i lokalrådet el.lign. Måske kunne det være vejen frem for en kirke, der er mere synlig i folks bevidsthed, og som kan virke mere oplagt som en samarbejdspartner i det daglige.

Brug af frivillige kræver en indsats af menighedsrådet, men kan med tiden både komme til at lette arbejdet for præst og menighedsråd og medvirke til en større bevidsthed om kirkens aktiviteter og tilbud.

8. Litteratur

Jens Chr. Meldgaard (red.): *Vi er alle præster for Vorherre*

Kirsten Donskov Felter: *Hvad vil det sige at være præst?* og *Hvad forventer folket af kirken?*

(rapporter på FUVs hjemmeside)

Christian Möller: *Hvis ikke Herren bygger huset*

Morten Munch (red.): *Hvad skal vi med Kirken?*

Funktionspræster i Danmark – en kortlægning (rapport FUV)

Dorte Kappelgaard m.fl.: *Ledelse og involvering af frivillige i Folkekirken*

Erling Andersen m.fl.: *Ledelse af tro*

Helle Christiansen og Henning Thomsen (red.): *Pastoralteologi*

Forskellige forhold for kirken på landet (rapport FUV)

Eberhardt Harbsmeier m.fl.: *Praktisk Teologi*

Mads Peter Karlsen: *Pastoralmagt*

Steen Marquard Rasmussen: *Præsten som generalist og specialist*

Landsbykirken som et aktiv Idékatalog fra Kirkefondet